

BÖLÜM 5

ŞİZOFRENİ HASTALARININ YAKINLARINI DESTEKLEMELERİN AMACIYLA YAPILAN UYGULAMALAR: GÜNCEL BİR GÖZDEN GEÇİRME

Elvan Emine ATA¹
Merve SARITAŞ²

GİRİŞ

Şizofreni yeti yitimine neden olan, bireyin işlevselliğini bozan, ekonomik ve sosyal yönden bireyi olumsuz etkileyen kronik bir ruhsal bozukluktur. ⁽¹⁾ Bu bozukluğa sahip bireyler uzun süre boyunca hastanede yatırılarak tedavi edilmeye çalışılmış ancak uzun hastane yatışlarının bireyin yeti yitimi ve işlevselliğindeki bozulma üzerine olumsuz etkileri olduğu görülmüştür. Son yıllarda bu tedavi yaklaşımı yerini toplum içinde tedavi ve bakımın sürdürülmesi yaklaşımına bırakmıştır. Toplum temelli bakım anlayışının gelişmesiyle hastalar kısa süreli hastane yatışlarının ardından aile ortamına geri dönmekte ve tedavi süreçlerine ailelerinin yanında devam etmektedir. Tedavinin aile içinde sürdürülmesi aile üyelerini bakım verici haline getirmektedir. Aile bireylerinin bakım verici rolü sürdürmeleri ise onların da hastalıkla ilgili olumsuz deneyimler yaşaması ile sonuçlanmaktadır. ^(1,2)

Şizofreni tanımlı bireylerin aileleri; konulan tanı ile günlük yaşam rutinlerinin değiştiğini, toplum tarafından damgalandıklarını ve bunun sonucunda benlik saygılarının düştüğünü, stres düzeylerinin arttığını ve sosyal olarak toplumdan izole olduklarını, içselleştirilmiş damgalanma yaşadıklarını ve problem çözme becerilerinin azaldığını belirtmektedir. ^(3,4,5) Hastalığın kronik seyir göstermesi ve hastanın prognozunun kötüye gitmesi ise ailenin bakım verici rollerinin devamlılığı ile sonuçlanmakta ve bu durum ailelerin umutsuzluk yaşamaları, tedavi masraflarının artışı ve hastanın çalışmıyor olması nedeniyle de maddi zorluklar ile karşılaşmalarına neden olmaktadır. ^(3,4)

Şizofreni tanısı alan bireyler yaşamlarının büyük bir kısmını aile desteği ile sürdürmekte, ailelerin uzun süreli bakım vermesini gerektirmekte ve bakım ver-

¹ Dr. Öğr. Üyesi Elvan Emine ATA, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Hemşirelik Fakültesi Psikiyatri Hemşireliği AD., elvanemine.ata@sbu.edu.tr

² Arş. Gör. Merve SARITAŞ, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Hemşirelik Fakültesi Psikiyatri Hemşireliği AD., merve.saritas@sbu.edu.tr

Bu kapsamda psikiyatri hemşireleri tarafından yapılan müdahale çalışmalarının oldukça önemli sonuçları olduğu ve hasta yakınlarına yarar sağladığı görülmektedir. Bu doğrultuda yapılacak çalışmaların yaygın hale getirilmesi ve ailelerin ihtiyaçlarının göz ardı edilmemesi, taburculuk ve rehabilitasyon süreçlerinde gereksinimleri doğrultusunda hasta yakınlarının desteklenmeleri önemlidir.

KAYNAKLAR

1. Ulusoy Kaymak, S., Soygür, H., & Danacı, A. E. (2018). *Şizofreni ve aile*. Ankara: TPD Yayınları
2. Çetinkaya Duman, Z., Bademli, K. Kronik psikiyatri hastalarının aileleri: Sistematik bir inceleme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2013; 5(1), 78-94. Doi: 10.5455/cap.20130506
3. Chang, K., Huang, X., Cheng, J. et al. The chronic sorrow experiences of caregivers of clients with schizophrenia in Taiwan: A phenomenological study. *Perspectives in Psychiatric Care*, 2018; 54(2), 281-286. Doi: 10.1111/ppc.12235
4. Chen, L., Zhao, Y., Tang, J. et al. The burden, support and needs of primary family caregivers of people experiencing schizophrenia in Beijing communities: A qualitative study. *BMC Psychiatry*, 2019; 19(1), 1-10. Doi: 10.1186/s12888-019-2052-4
5. Durmaz, H., Okanlı, A. Effects of interpersonal psychotherapy (IPT) techniques and psychoeducation on self-efficacy and care burden in families of patients with schizophrenia. *The American Journal of Family Therapy*, 2021; 49(4), 1-19. Doi: 10.1080/01926187.2020.1820401
6. Gülseren, L., Çam, B., Karakoç, B. ve ark. Şizofrenide ailenin yükünü etkileyen etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2010; 21(3), 203-212.
7. Arslantaş, H., & Adana, F. Şizofreni hastalarının bakım vericilerinin yük algısını ve duygü dışavurumunu etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2012; 13(1), 8-15.
8. Caqueo-Urizar, A., Rus-Calafell, M., Craig, T. K. et al. Schizophrenia: Impact on family dynamics. *Current Psychiatry Reports*, 2017; 19(1), 2-8. Doi: 10.1007/s11920-017-0756-z
9. Ata, E. E., & Doğan, S. The effect of a brief cognitive behavioural stress management programme on mental status, coping with stress attitude and caregiver burden while caring for schizophrenic patients. *Archives of Psychiatric Nursing*, 2018; 32(1), 112-119. Doi: 10.1016/j.apnu.2017.10.004
10. Shamsaei, F., Nazari, F., & Sadeghian, E. The effect of training interventions of stigma associated with mental illness on family caregivers: A quasi-experimental study. *Annals of General Psychiatry*, 2018; 17(1), 1-5. Doi: 10.1186/s12991-018-0218-y
11. El-Bilsha, M. A. Effect of family intervention on family caregivers' burden, depression, anxiety and stress among relatives of depressed patients. *Middle East Journal of Age and Ageing*, 2019; 16(1), 3-13. Doi: 10.5742/MEJAA.2019.93619
12. HeeSu, L., & KuemSun, H. Effects of the family resilience enhancement program for families of patients with chronic schizophrenia. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 2013; 43(1), 133-142. Doi: 10.4040/jkan.2013.43.1.133
13. Varambally, S., Vidyendaran, S., Sajjanar, M., et al. Yoga-based intervention for caregivers of outpatients with psychosis: A randomized controlled pilot study. *Asian Journal of Psychiatry*, 2013; 6(2), 141-145. Doi: 10.1016/j.ajp.2012.09.017
14. Bulut, M., Arslantaş, H., & Dereboy, İ. F. Effects of Psychoeducation Given to Caregivers of People With a Diagnosis of Schizophrenia. *Issues in Mental Health Nursing*, 2016; 37(11), 800-810. Doi: 10.1080/01612840.2016.1222039
15. Chien, W. T., Bressington, D., & Chan, S. W. C. A randomized controlled trial on mutual support group intervention for families of people with recent-onset psychosis: A four-year follow-up. *Frontiers in Psychiatry*, 2018; 9, 710. Doi: 10.3389/fpsy.2018.00710
16. Pitschel-Walz, G., Leucht, S., Bauml, J. et al. The effects of family interventions on relaps and rehospitalization in schizophrenia: A meta-analysis. *Schizophrenia Bulletin*, 2001; 27(1), 73-92.

- Doi: 10.1093/oxfordjournals.schbul.a006861
17. Haley, C., O'Callaghan, E., Hill, S., et al. Telepsychiatry and carer education for schizophrenia. *European Psychiatry*, 2011; 26(5), 302-304. Doi: 10.1016/j.eurpsy.2009.12.021
 18. Özkan, B., & Eskiyurt, R. Şizofreni hastalarının ailelerine yönelik telepsikiyatrik müdahalelerin etkinliği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2016; 8(3), 228-243. Doi: 10.18863/pgy.238185
 19. Gülseren, L. Şizofreni ve aile: güçlükler, yükler, duygular, gereksinimler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2002; 13(2), 143-151.
 20. Hardy, K. V., Ballon, J. S., Noordsy, D. L. et al. *Intervening early in psychosis: A team approach* (First edit). APA
 21. Bademli, K., Keser, İ., Lök, N. ve ark. Şizofreni hastalarının ve bakım verenlerinin eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2016; 19(1). Doi: 10.17049/ahsbd.36978
 22. Rahmani, F., Ranjbar, F., Hosseinzadeh, M. et al. Coping strategies of family caregivers of patients with schizophrenia in Iran: A cross-sectional survey. *International Journal of Nursing Sciences*, 2019; 6(2), 148-153. Doi: 10.1016/j.ijnss.2019.03.006
 23. Sin, J., & Norman, I. Psychoeducational interventions for family members of people with schizophrenia: A mixed-method systematic review. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 2013; 74(12), 1145-1162
 24. Bekiroğlu, S., & Attepe Özden, S. Türkiye'de ağır ruhsal hastalığa sahip bireylere ve ailelerine yönelik psikososyal müdahaleler: Sistematik bir inceleme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2021; 13(1), 52-76. Doi: 10.18863/pgy.721987
 25. Babacan Gümüş, A. Şizofrenide hasta ve ailelerin yaşadığı güçlükler, psiko eğitim ve hemşirelik. *Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, 2006; 8(1), 23-34.
 26. Rezaei, O., Bayani, A., Mokhayeri, Y. et al. Applying psychoeducational program on general health and communication skills in caregivers of patients with schizophrenia: A randomized controlled trial. *The European Journal of Psychiatry*, 2018; 32(4), 174-181. Doi: 10.1016/j.ejpsy.2018.04.001
 27. Sin, J., Gillard, S., Spain, D. et al. Effectiveness of psychoeducational interventions for family carers of people with psychosis: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 2017; 56, 13-24. Doi: 10.1016/j.cpr.2017.05.002
 28. Soliman, E.S., Mahdy, R.S., Fouadi H.A. Impact of psychoeducation program on quality of life of schizophrenic patients and their caregivers. *Egyptian Journal of Psychiatry*, 2018; 39(1), 35-41. Doi: 10.4103/ejpsy.ejpsy_34_17
 29. Chovil, N., Irving, R., & Steenge, K. (2014). *Family self-care and recovery*. (25.06.2021 tarihinde <https://www.heretohelp.bc.ca/sites/default/files/family-self-care-and-recovery.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
 30. Dixon, L., Stewart, B., Burland, J. et al. Pilot study of the effectiveness of the family-to-family education program. *Psychiatric Services*, 2001; 52(7), 965-967. Doi:1176/appi.ps.52.7.965
 31. NAMI. *NAMI family-to-family*. (15/06/2021 tarihinde <https://www.nami.org/Support-Education/Mental-Health-Education/NAMI-Family-to-Family> adresinden ulaşılmıştır).
 32. Bademli, K., & Çetinkaya Duman, Z. Şizofreni hastalarının bakım verenlerine uygulanan aileden aileye destek programları: Sistematik derleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2011; 22(4), 255-65.
 33. Bademli, K., & Çetinkaya Duman, Z. Emotions, ideas and experiences of caregivers of patients with schizophrenia about "family to family support program". *Archives of Psychiatric Nursing*, 2016; 30(3), 329-333. Doi: 10.1016/j.apnu.2015.12.002
 34. Dixon, L. B., Lucksted, A., Medoff, D. R. et al. Outcomes of a randomized study of a peer-taught family-to-family education program for mental illness. *Psychiatric Services*, 2011; 62(6), 591-597. Doi: 10.1176/ps.62.6.pss6206_0591
 35. Yıldırım, A., Buzlu, S., Hacıhasanoğlu, R. ve ark. Şizofreni hastalarının ailelerine uygulanan aileden aileye destek programının hastalık hakkında bilgi, aile yükü ve öz yeterlilik üzerine etkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2013; 24(1).
 36. Chien, W. T., Thompson, D. R., Lubman, D. I. et al. A randomized controlled trial of clini-

- an-supported problem-solving bibliotherapy for family caregivers of people with first-episode psychosis. *Schizophrenia Bulletin*, 2016; 42(6), 1457-1466. Doi: 10.1093/schbul/sbw054
37. Casares, D. R., & Binkly, E. E. Podcasts as an evolution of bibliotherapy. *Journal of Mental Health Counseling*, 2021; 43(1), 19-39. Doi: 10.17744/mehc.43.1.02
38. McCann, T. V., Lubman, D. I., Cotton, S. M. et al. A randomized controlled trial of bibliotherapy for carers of young people with first-episode psychosis. *Schizophrenia Bulletin*, 2013; 39(6), 1307-1317. Doi: 10.1093/schbul/sbs121
39. Eassom, E., Giacco, D., Dirik, A. et al. Implementing family involvement in the treatment of patients with psychosis: A systematic review of facilitating and hindering factors. *BMJ Open*, 2014; 4(10), e006108. Doi: 10.1136/bmjopen-2014-006108
40. Onwumere, J., Amaral, F., & Valmaggia, L. R. Digital technology for caregivers of people with psychosis: Systematic review. *JMIR Mental Health*, 2018; 5(3), e55. Doi: 10.2196/mental.9857
41. Chi, N., Demiriş, G. A systematic review of telehealth tools and interventions to support family caregivers. *J Telemed Telecare*, 2015; 21(1), 37-44. Doi: 10.1177/1357633X14562734
42. Chan, S.K.W., Tse, S., & Sit, H.L.T., et al. Web-Based psychoeducation program for caregivers of first-episode of psychosis: An experience of chinese population in hong kong. *Frontiers in Psychology*, 2016; 7. Doi: 10.3389/fpsyg.2016.02006
43. Özkan, B., Erdem, E., Demirel Özsoy, S. et al. Effect of psychoeducation and telepsychiatric follow up given to the caregiver of the schizophrenic patient on family burden, depression and expression of emotion. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 2013; 26(5), 1122-1127. Doi: 10.12669/pjms.295.2613
44. The British Psychological Society and The Royal College of Psychiatrists. (2014). *Bipolar Disorder: The NICE guideline on the assessment and management of bipolar disorder in adults, children and young people in primary and secondary care*. (10.07.2021 tarihinde https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK498655/pdf/Bookshelf_NBK498655.pdf adresinden ulaşılmıştır).
45. Lobban, F., Akers, N., Appelbe, D., et al. A web-based, peer-supported self-management intervention to reduce distress in relatives of people with psychosis or bipolar disorder: the REACT RCT. *Health Technology Assessment (Winchester, England)*, 2020; 24(32). Doi: 10.1186/s12888-020-02545-9
46. Bademli, K., Çetinkaya Duman, Z. Şizofreni hastalarının bakım verenleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2013; 5(4), 61-478. Doi: 10.5455/cap.20130529
47. Lim, H., & Han, K. Effects of the family resilience enhancement program for families of patients with chronic schizophrenia. *J Korean Acad Nurs*, 2013; 43(1), 133-42. Doi: 10.4040/jkan.2013.43.1.133.
48. Arslantaş, H., & Adana, F. Şizofreninin bakım verenlere yükü. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2011; 3(2), 251-277.
49. Karaağaç, H., & Çalık Var, E. Şizofreni hastalarına bakım verenlerin bakım yüklerinin yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 2019; 22(1), 16-26. Doi: 10.5505/kpd.2018.60783